

УДК 340.01

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.40>

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМ ТА СТРАТЕГІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Хаустова М.Г.,*кандидат юридичних наук, доцент,**провідний науковий співробітник**ORCID 0000-0002-8264-0646**Email: haustova22_marina@ukr.net*

Хаустова М.Г. Державна політика в умовах цифровізації суспільства. міжнародний досвід реалізації програм та стратегії цифровізації.

Проаналізовано, що процес цифровізації має об'єктивний характер, залежить від глобалізаційних процесів. Однак цьому процесу, як і політичним, так і ринковим відносинам загалом, властиві певні особливості, вади і провали ринку, що потребують державного регулювання та втручання. В більшості країн сучасного світу одним з пріоритетних стратегічних завдань та загальнонаціональних пріоритетів розглядається впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та розвиток елементів цифрового суспільства. Цифрові технології, а також пов'язана з ними громадська та людська діяльність утворюють цифрову сферу сучасного соціуму, яка в нинішніх умовах визначає економічний та інноваційний потенціал держави, рівень освіти та людського розвитку, обумовлює соціальний прогрес, ефективність державного управління та здійснення демократичних процедур.

Розвиток принципів цифрового суспільства стимулює вдосконалення способів і методів взаємодії в рамках соціально-економічних відносин. Застосування інформаційних технологій дозволяє розширювати комунікаційні процеси, змінює склад і статус їх учасників, принципи просторової взаємодії шляхом мережевого спілкування, підвищує децентралізацію прийняття управлінських рішень в державному і приватному секторі.

На основі аналізу сучасних теоретичних моделей можливо окреслити модель цифрової політики. Елементами моделі є цифрове поле, що впливає на використання певних способів взаємодії цифрових політичних суб'єктів із цифровою інфраструктурою; цифрова інфраструктура – низка технологій/інструментів для інтеграції мереж; мережі користувачів – спільноти громадян, що опановують та застосовують цифрові технології/інструменти для досягнення спільних цілей, самоврядування; цифрові політичні суб'єкти, що інтегрують ці мережі для здійснення політики

Отже, в світі склалася нова реальність, яка спонукає уряди всіх країн до проведення політи-

ки системної цифрової економіки за допомогою цифрової трансформації шляхом вдосконалення відповідних галузей національного законодавства, розробки та реалізації масштабних державних стратегій, проектів та програм, зокрема – повне переведення сфери публічного управління на цифрові технології.

Здійснено комплексне дослідження цифрової політики як нового феномена політичного процесу в сучасному світі, що виникає під впливом глобальної цифровізації. Виявлено, що цифровізація політики є валентним, нестійким, незавершеним процесом, що можна пояснити самою природою глобальної цифровізації, що постійно самовдосконалюється та самооновлюється. Це позначається і на принципах формування цифрових політичних суб'єктів, які постійно удосконалюють свій інструментарій через утворення усе більш масштабних спільнот. Тож баланс сил у цифровому світі залежить від миттєвої інтеграції цих спільнот тими або іншими цифровими політичними суб'єктами.

Цифровізацію державної політики описано як постійну модифікацію цифрової інфраструктури політичного процесу. Встановлено категорії для вивчення цифровізації політики з метою виявлення її впливу на дискурс сучасності: «цифрова політика», «цифрові політичні суб'єкти». Визначені фактори, що впливають на процес цифровізації державної політики в зарубіжних країнах. Запропоновано модель цифрової політики, яка дозволяє визначити зміст та принципи трансформації політики держави у цифровому середовищі, зокрема: 1) процедуру утворення нового типу політичного актора – цифрового політичного суб'єкта; 2) створення умов для утворення мереж різних типів для здійснення політики у межах цифрових політичних практик, 3) методи використання цифрової інфраструктури для здійснення політики, 4) принципи продукування нового типу політичного контенту, що змінює структуру та формати політичних текстів.

Ключові слова: цифровізація, державна політика, цифрові технології, цифрове середовище, політичні актори, цифрове суспільство, цифрова політика, електронна демократія, цифрова економіка, глобалізація, цифрова трансформація

Khaustova M. Public policy in the context of digitalization of society. International experience in implementing programs and digitization strategies.

It is analyzed that the process of digitalization is objective, depends on globalization processes. However, this process, as well as political and market relations in general, is characterized by certain features, defects and failures of the market that require government regulation and intervention. In most countries of the modern world, one of the priority strategic tasks and national priorities is the introduction of information and communication technologies (ICT) and the development of elements of the digital society. Digital technologies, as well as related social and human activities form the digital sphere of modern society, which in the current environment determines the economic and innovative potential of the state, education and human development, determines social progress, good governance and democratic procedures. The development of the principles of the digital society stimulates the improvement of ways and methods of interaction in the framework of socio-economic relations. The use of information technology allows to expand communication processes, changes the composition and status of their participants, the principles of spatial interaction through networking, increases the decentralization of management decisions in the public and private sectors. Based on the analysis of modern theoretical models, it is possible to outline the model of digital policy. Elements of the model are the digital field, which influences the use of certain ways of interaction of digital political entities with the digital infrastructure; digital infrastructure - a number of technologies / tools for network integration; user networks - communities of citizens who master and use digital technologies / tools to achieve common goals, self-government; digital policymakers integrating these networks for policy implementation. Thus, a new reality has emerged in the world, which encourages governments of all countries to pursue a system of digital economy through digital transformation by improving relevant areas of national legislation, development and implementation of large-scale government strategies, projects and programs, including full digital technology. A comprehensive study of digital politics as a new phenomenon of the political process in the modern world, which arises under the influence of global digitalization. It has been found that the digitalization of politics is a valence, unstable, incomplete process, which can be explained by the very nature of global digitalization, which is constantly self-improving and self-renewing. This also affects the principles of digital policymakers, who are constantly improving their tools through the formation of larger communities. So the balance of power in the digital world depends

on the immediate integration of these communities by one or another digital political entity. Digitalization of public policy is described as a constant modification of the digital infrastructure of the political process. Categories have been established for the study of digitalization of politics in order to identify its impact on modern discourse: "digital politics", "digital political actors". Factors influencing the process of digitalization of public policy in foreign countries are identified. A model of digital policy is proposed, which allows to determine the content and principles of transformation of state policy in the digital environment, in particular: 1) the procedure for creating a new type of political actor - digital political entity; 2) creating conditions for the creation of different types of networks for policy implementation within digital policy practices, 3) methods of using digital infrastructure for policy implementation, 4) principles of producing a new type of political content that changes the structure and formats of political texts.

Key words: digitalization, public policy, digital technologies, digital environment, political actors, digital society, digital politics, e-democracy, digital economy, globalization, digital transformation.

Постановка проблеми. Проникнення цифрових технологій, автоматизації та ІТ на всі рівні життя і сфери політики та економіки почалась ще в минулому столітті та триває й досі.

Загалом, цей процес цифровізації має об'єктивний характер, залежить від глобалізаційних процесів. Однак цьому процесу, як і політичним, так і ринковим відносинам загалом, властиві певні особливості, вади і провали ринку, що потребують державного регулювання та втручання. Окрім загальновідомих «провалів» ринку, як-от безробіття, монополізація, циклічність, соціальна нерівність [1, с.51], цифровій економіці властиві і специфічні «провали».

Поряд з необхідністю стимулювання економічного зростання, вони є причиною виваженої державної політики і державного втручання у процеси цифровізації політики України.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Проблемам цифровізації економіки і суспільства значну увагу приділяли вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: В. Вишневський, О. Джусов, П. Друкер, С. Коляденко, І. Карчева, Б. Кінг, Р. Ліпсі, Л. Лямін, В. Ляшенко, В. Пілінський, К. Скінер, Н.Стеблина, Е. Тоффлер, К. Шваб, та ін. Попри численні наукові дослідження щодо процесів цифровізації, залишаються недостатньо досліджені.

Виклад основного матеріалу. В більшості країн сучасного світу одним з пріоритетних стратегічних завдань та загальнонаціональних пріоритетів розглядається впровадження інформаційно- комунікаційних технологій (ІКТ) та розви-

ток елементів цифрового суспільства. Цифрові технології, а також пов'язана з ними громадська та людська діяльність утворюють цифрову сферу сучасного соціуму, яка в нинішніх умовах визначає економічний та інноваційний потенціал держави, рівень освіти та людського розвитку, обумовлює соціальний прогрес, ефективність державного управління та здійснення демократичних процедур.

Розвиток принципів цифрового суспільства стимулює вдосконалення способів і методів взаємодії в рамках соціально-економічних відносин. Застосування інформаційних технологій дозволяє розширювати комунікаційні процеси, змінює склад і статус їх учасників, принципи просторової взаємодії шляхом мережевого спілкування, підвищує децентралізацію прийняття управлінських рішень в державному і приватному секторі.

Отже, в світі склалася нова реальність, яка спонукає уряди всіх країн до проведення політики системної цифрової економіки за допомогою цифрової трансформації шляхом вдосконалення відповідних галузей національного законодавства, розробки та реалізації масштабних державних стратегій, проектів та програм, зокрема – повне переведення сфери публічного управління на цифрові технології.

Порівняння різних моделей розвитку цифрового суспільства, що склалися в даний час в світі, дозволяє констатувати значну варіативність в концептуальних підходах, пріоритетах, механізмах і шляхах їх реалізації. При цьому ефективність їх застосування залежить головним чином від культурно-цивілізаційного середовища країни, в якій реалізується та чи інша модель, відповідно, не існує універсальних моделей публічного управління за допомогою механізмів цифрової трансформації, багато аспектів залежать від рівня розвитку інституційного середовища країни. [2, с.3]

Продовж декількох останніх років в Україні на державному рівні плануються заходи щодо інтенсивного впровадження цифрових технологій в усі сфери суспільного життя. Починаючи від Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [3], яка серед інших реформ та програм розвитку держави визначала Програму електронного урядування,

у державі ухвалено низку відповідних концепцій, планів, стратегій, законів та інших нормативно-правових актів.

На сучасному політико-правовому етапі процес впровадження цифрових технологій здійснюється в контексті так званої цифрової трансформації. Організаційно цей процес підкріплено створенням Комітету з питань цифрової трансформації у складі Верховної Ради України та Міністерства цифрової трансформації на урядовому рівні. Останнє було створене урядом через реорганізацію Державного агентства з питань електронного урядування шляхом перетворення [3]

Цифровізація політики є наслідком глобалізації та полягає в тому, що вона кардинально змінює сучасні тренди політичних процесів, функціональне призначення політичних інститутів, суспільні інтеракції та сценарії майбутнього.

Цифрові технології обумовлюють результати виборів, формують і модерують громадянську активність, впливають на зовнішній імідж держави, виступають каталізатором гібридності політичних режимів, роблять впізнаваними і легітимними публічних персон, політичні кампанії, доленосні рішення.

Цифровізація політики у державах пострадянського простору набуває специфічних рис. Потреба систематизувати світовий досвід та пострадянську практику цифровізації політики як політики нового типу дозволяє зрозуміти призначення нового політичного актора/цифрового політичного суб'єкта, який змінює процеси підготовки прийняття та впровадження політичних рішень відповідно до алгоритмів формування смислів у цифровому середовищі.

У вересні 2017 р. Кабінет Міністрів України (далі – КМУ) схвалив Концепцію розвитку електронного урядування в Україні [4], яка визначила Електронне урядування як форму організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян. В основу реалізації системи електронного урядування було покладено такі принципи: цифровий за замовчуванням; одноразове введення інформації; сумісність за замовчуванням; доступність і залучення громадян; відкритість та прозорість; довіра та безпека. Досягнення мети Концепції забезпечувалось виконанням комплексних заходів за такими напрямками, як: модернізація публічних послуг та розвиток взаємодії влади, громадян і бізнесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій; модернізація державного управління за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій; управління розвитком електронного урядування. Варто відзначити, що дана Концепція відрізняється від аналогічних попередніх документів вищим рівнем деталізації та комплексним характером.

Для її впровадження був ухвалений План заходів із реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні [5], де визначались завдання для відповідних міністерств і відомств, терміни та форми контролю їх виконання.

У листопаді 2017 р. КМУ схвалив Концепцію розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації [6], відповідно до якої електронна демократія визначена як форма суспільних відносин, за якої громадяни й організації

залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоврядування шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій у демократичних процесах.

Реалізація Концепції передбачена у два етапи на період до 2020 р. Серед заходів електронної демократії передбачено, зокрема, удосконалення механізму подання та розгляду електронних петицій; формування основ впровадження електронного голосування, а також електронного виборчого процесу, електронних референдумів і електронних плебісцитів; запровадження мережевих сервісів у сфері електронної демократії; забезпечення розвитку відкритих даних тощо. План заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронної демократії в Україні включає завдання щодо нормативно-правового та ресурсного забезпечення розвитку електронної демократії в Україні, що покладаються на державні інституції із залученням низки громадських організацій.

Цифровізація політики дає змогу новим політичним акторам ставати центрами прийняття рішень через мобілізацію численних мереж прихильників, а також породжує низку загроз для держав, що не підтримують відповідний інструментарій, для протидії асиметричним інформаційним атакам.

Трансформація політики у цифровому середовищі має свої особливості для кожної окремої держави, кожного політичного режиму, окремого проєкту. Гібридність політичних режимів сучасності робить процес цифровізації політики більш фрагментарним, тому за деякими показниками авторитарні режими можуть навіть випереджати імплементацію процесів цифровізації політики в демократичних державах. За цих умов необхідно визначати характер адаптації державної політики до тренду цифровізації, здатність політичних акторів використовувати цифровий інструментарій, виробляти та поширювати контент для миттєвої мобілізації низки мережевих аудиторій, наявність у політичних інститутів цифрової інфраструктури для розбудови мереж прямої взаємодії із суспільством, а не опосередкованої через ЗМІ.

Цифрове поле, як складова цифрової політики, визначає процедуру формування цифрових політичних суб'єктів, утворення цифрової інфраструктури та механізми інтеграції фрагментованих спільнот. Цифровізація політики є валентним, нестійким, незавершеним процесом. Це можна пояснити самою природою глобальної цифровізації, що постійно самовдосконалюється та самооновлюється. І, як наслідок, формуються цифрові політичні суб'єкти, здатні до самоорганізації, постійного вдосконалення інструментарію через утворення все більш масштабних спільнот. Тож баланс сил у цифровому світі залежить від миттєвої інтеграції цих спільнот цифровими політичними

суб'єктами. Політичні інтеракції стають цифровими, мережевими, що підштовхує усіх учасників політичних процесів сучасності до розбудови мереж і до утворення цифрових політичних рішень. Відповідно, актуальним для політичної науки сучасності є дослідження процесів формування нових цифрових політичних суб'єктів у новому мережевому середовищі цифрової політики, особливості розбудови мереж суб'єктами цифрової політики для боротьби за владу, застосування влади та впливу на владу, складові цифровізації державної політики. [7, с.127]

Необхідно виокремити різні підходи до визначення цифрової політики. Цифрова політика у вузькому значенні розуміється як інтенсифікація використання цифрових технологій у політичних процесах. Таке розуміння не дає змоги пояснити процеси, що викликані цифровізацією політики, оскільки базові цифрові можливості наявні у більшості держав світу. Цифровізація політики у широкому значенні – формування цифрової політичної інфраструктури під впливом дискурсу глобальної цифровізації, що детермінує способи взаємодії цифрових політичних суб'єктів із цією інфраструктурою та зумовлює специфіку утворення мереж для здійснення політики. Цифровізація у цьому широкому значенні призводить до формування політики нового типу – цифрової політики.

Цифрову політику визначають як процес упорядкування політичного дискурсу під впливом цифрового поля, що визначає способи використання цифрової інфраструктури. Цю політику здійснюють цифрові політичні суб'єкти, використовуючи потенціал фрагментованих мереж, інтегруючи їх (утворюючи спільноти із слабкими горизонтальними зв'язками) для впливу на процеси визначення та ухвалення політичних рішень. Особливості трансформації політики під впливом цифровізації необхідно визначати через цифрові політичні практики – процес перетворення/перекодування смислів на текст, що у свою чергу породжує нові тексти і нові смисли.

Серед основних факторів, що впливають на процес цифровізації державної політики в зарубіжних країнах, можна виділити:

- активне впровадження нових знань та глобальних інформаційних технологій у всі сфери суспільного життя;
- розвиток громадського суспільства та соціального партнерства в цифровому середовищі;
- особливості створеної у країні моделі ринкової економіки, які виражаються у стимулюванні свободи підприємництва, вільного руху робочої сили, конкурентності ринків;
- ступінь децентралізації влади та ефективність проведення структурної та регіональної політики для поліпшення соціально-економічних умов життя громадян;

- ступінь розвитку економіки країни, який визначає матеріальні можливості людей щодо використання сучасних інформаційних технічних засобів;

- реалізація соціально значущих проектів, що сприяють дотриманню принципів соціальної рівності та справедливості в цифровій економіці. [2, С.4]

Особливості цифрових моделей публічного управління в значній мірі пов'язані з характером економічних відносин. Сьогодні існують кілька економічних моделей з різними варіантами співвідношення держави т

Виокремлюються наступні моделі цифрової політики. У моделі NeMT (Дж. Хоф, К. Шилі) закріплюється наявність взаємовпливів між політичним дискурсом, практикою та технологіями та, внаслідок цього, зафіксовано постійну інтенсивну модифікацію дискурсу та технологій. В окремих теоретичних моделях визначається вплив цифрових технологій на формування публічної сфери, передвиборчу комунікацію та політичну участь, використання цифрового інструментарію для взаємодії громадян та політичних сил (Р. Гібсон, Р. Косіара-Педерсен, А. Фанг, А. Фланагін, М. Хансен,). Важливі зміни, що відбуваються із політичними акторами під впливом цифровізації відзначено у моделі кібер-партії (Х.Маджетс), де окреслено формування сучасної мережевої структури партій. А також в оновленій каскадній моделі (Р. Ентман, Н. Ушер) окреслено процес фрагментації аудиторії та процес розбудови аудиторій довкола політичних еліт під впливом цифровізації.

Корисним для України є досвід Великобританії та Канади – ці країни здійснили повну модернізацію системи державного управління с метою приведення її у відповідність до вимог цифрової економіки. Так, у Великобританії була розроблена стратегія модернізації уряду, особливе значення в якій відігравала програма заходів зі створення системи електронних державних послуг «Електронні громадяни, електронний бізнес, електронний уряд». У контексті публічного управління та структурування даної системи була розроблена концепція надання публічних послуг в інформаційному середовищі, що передбачає розвиток всіх електронних видів сервісу за допомогою мережі Інтернет, мобільного зв'язку, цифрового телебачення або центрів обслуговування. Створення у Великобританії системи «Електронний уряд» (E-government) дозволило їй стати одним з лідерів серед інших європейських країн в цьому напрямку. Мета масштабної програми модернізації та реконструкції публічного управління з використанням інформаційних технологій полягає в тому, щоб проекти «електронного уряду» не тільки включали надання інформації громадянам, а й сприяли підвищенню ефективності та оперативності роботи державного апарату в цілому.

Результатом ефективного впровадження електронного урядування в Канаді стало надання послуг, здійснення розрахункових операцій та взаємодія з громадянами та представниками бізнесу в електронному форматі через так звані «електронні кіоски» або через інтернет. Такий спосіб надання послуг користується попитом у 95% канадців. При цьому позиція уряду Канади полягає в тому, що надання послуг через електронні засоби зв'язку має доповнювати, а не замінювати традиційні засоби комунікації. Впровадження електронного уряду в Канаді забезпечило більш щільне співробітництво між федеральним рівнем влади та місцевими органами влади провінцій у сфері публічного управління, збільшила ступінь відкритості та прозорості для громадян за рахунок можливості ознайомлення зі звітами та планами будь-якого канадського державного органу на його офіційному сайті. Електронне урядування дозволило громадянам Канади брати активнішу участь у державних справах та контролювати дії уряду, що позитивно вплинуло на розвиток громадянського суспільства [8, С. 14]

На основі аналізу сучасних теоретичних моделей можливо окреслити модель цифрової політики. Елементами моделі є цифрове поле, що впливає на використання певних способів взаємодії цифрових політичних суб'єктів із цифровою інфраструктурою; цифрова інфраструктура – низка технологій/інструментів для інтеграції мереж; мережі користувачів – спільноти громадян, що опановують та застосовують цифрові технології/інструменти для досягнення спільних цілей, самоврядування; цифрові політичні суб'єкти, що інтегрують ці мережі для здійснення політики. [7, С. 129]

В офлайновому середовищі політичні еліти взаємодіють зі ЗМІ, оскільки ті мають цінний ресурс – масову аудиторію. Цифровізація призводить до того, що масова аудиторія поступово фрагментується, адже потенційно кожен може створювати свою персональну мережу і долучати до неї інші мережі (із допомогою цифрової інфраструктури). Відповідно, цифрові політичні суб'єкти для боротьби за владу, для впливу на ухвалення рішень мають використовувати цифрові технології вже не для взаємодії із масовою аудиторією, а для охоплення все більшої кількості мереж.

Цифрове поле держав впливає на процеси розбудови мереж. Відповідно, важливо розмежувати цифрову політику із значним цифровим розривом (базові цифрові можливості наявні, однак немає прикладів їхнього використання для розбудови децентралізованих мереж), і з незначним цифровим розривом (наявне активне інноваційне використання технологій для розбудови децентралізованих мереж). У зв'язку із цим необхідно типологізувати цифрову політику та виділити два

типи держав. Перший із розбудовою розгалуженої цифрової інфраструктури, яка охоплює значну кількість мереж (мережами об'єднані і політичні антагоністи, влада і опозиція, політичні еліти та активісти, тобто усі політичні актори намагаються використовувати мережі одне одного).

У державах першого типу спостерігатиметься швидка змінність цифрових політичних суб'єктів. А також із часом можливе використання цифрової інфраструктури зарубіжними цифровими гейткіперами.

І другий тип держав із конструюванням цифрової інфраструктури іншого типу, де склад мереж та їхня структура різнитиметься. Зокрема, утворюватимуться переважно централізовані мережі, де незначна кількість цифрових політичних суб'єктів може інтегрувати спільноти, а політичні інтеракції вибудовуються довкола лідера держави/лідера опозиції. Або ж розірвані мережі, які мають два чи три вузли, а решта цифрових політичних суб'єктів не пов'язані між собою. При цьому через наявність цифрового розриву буде неможливим або ж утрудненим використання цифровими політичними суб'єктами мереж один одного.

У державах другого типу змінності цифрових політичних суб'єктів не спостерігатиметься, а репрезентація зарубіжних цифрових гейткіперів використовуватиметься для імітування політичної взаємодії. [9, С.4].

Окрім суспільства, що вміє використовувати цифрові технології для участі в політиці, важливі конкретні політичні актори, які роблять те саме, їхня мотивація, боротьба за «цифровий капітал» та ін. Адже «цифрова політика конструюється акторами, які мотивовані до взаємодії через низку значень та практик, що конкурують між собою» [10, Р.4]

Тому важливим є використання політичними акторами цифрових технологій для конструювання «значень» через різноманітні «практики» для впливу в межах «цифрової агори». Тут необхідно скористатися поняттям «структура цифрових можливостей». Згідно із Д. Крейсом, ці структури визначають звернення політиків до тих або інших технологій для досягнення стратегічних цілей, при цьому важливою є множинність інструментів та форматів, які застосовуються. «Ці можливості реалізуються тільки тоді, коли кандидат і його помічники сприймають їх, а також мають навички роботи у мережевому, гібридному медіа середовищі» [11, Р. 49].

Ці ж множинні канали, інструменти та форми необхідні і для того, щоб «збільшувати канали впливу в межах швидкозмінної, складної комунікаційної агори» [12,Р.3]

Хоча, звісно, консерватизм та традиційні погляди на політичну комунікацію можуть ставати викликом для деяких політичних акторів . Струк-

тури цифрових можливостей є унікальними для кожного політичного актора, а також визначаються політичним середовищем та символічними, матеріальними позиціями та позиціями взаємин, які формують можливості для використання цифрових медіа у стратегічних цілях [11, Р. 50]

Говорячи про застосування технологій політичними акторами, Дж. Хофф та К. Шилі наголошують на динамічних взаєминах між дискурсами, що створюють «острівці порядку в соціетальному хаосі голосів різних акторів, припиняючи потік відмінностей і конструюючи центр», цифровими практиками, що утворюються внаслідок використання цифрових технологій у тих або інших ситуаціях, та політичними силами [6]. Політичні еліти, що, на думку П. Бурдьє, ведуть боротьбу за «символічне панування» (Бурдьє, 2002), породжують «дискурси, що спираються на практики, які створюють нові вимоги для нових поколінь програмного забезпечення (hardware, software)». Політична боротьба призводить не тільки до використання різноманітного інструментарію, але й до постійного вдосконалення технологій. [13, Р. 251]

На матеріалі президентських виборів у Франції у 2012 році дослідники детальніше розкривають взаємодію між політичними партіями та виборцями, визначаючи три ролі, які останні можуть відігравати у цифровому середовищі: 1) аудиторія (у традиційному, офлайновому смислі – пасивна, без значної взаємодії, яка просто отримує інформацію і не формує ніяких мережевих спільнот); 2) прихильники або друзі, що якраз об'єднуються у спільноту і допомагають просувати партію через лайки чи поширення (зрозуміло, що ані перші, ані другі жодним чином не впливають на політику партії); 3) це цифрові активісти, які якраз є активними і можуть претендувати на роль співробітників, беручи участь у політичній комунікації. Тим не менш, на думку дослідників, цифровий активізм не є провідним каналом взаємодії партії та громадян, хоча потенційно через нього все ж може здійснюватися вплив на політику [14, Р. 94]. Сама наявність/відсутність «цифрового активізму» може свідчити про більшу/меншу відкритість політичних сил.

Важливими є не тільки цифрові навички, політична компетентність, ресурси та ін., які мають громадяни для того, щоб забезпечувати присутність у цифровому форумі, але й мотивація політичних еліт долучати громадян до участі в політиці, роблячи їх співвиробниками політики. А існування каналів для взаємодії громадян та еліт є важливим для цифрової політики та цифрової демократії [10, Р. 14]. Повертаючись до важливості існування горизонтальних шляхів для політичної взаємодії, варто зазначити, що розробляти їх мають як самі громадяни, що мають відповідні цифрові ресурси, так і політичні еліти, хоча останнє,

звісно, ідеалізує картину, адже, як правило, впровадження політичними інституціями горизонтальних шляхів політичної взаємодії є «косметичним»

Так, з метою створення сприятливих умов для розвитку в суспільстві громадської ініціативи та самоорганізації, формування та діяльності інститутів громадянського суспільства, налагодження партнерської взаємодії між ними та органами державної влади, органами місцевого самоврядування 27 вересня 2021 року Президент України видав Указ, яким затвердив Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки N 487/2021. Серед основних завдань Національної стратегії визначені:

створення сприятливих умов для реалізації громадянами права на об'єднання, підвищення рівня залученості громадян до діяльності інститутів громадянського суспільства, у тому числі шляхом:

- забезпечення функціонування цілісної системи громадянської освіти та моніторингу її ефективності;

- популяризації переваг створення інститутів громадянського суспільства для спільного вирішення громадянами проблемних питань, захисту прав та інтересів, реалізації суспільно корисної діяльності, а також роз'яснення реєстраційних процедур;

- спрощення і скорочення строків реєстрації, створення і припинення інститутів громадянського суспільства, удосконалення інструментів подання документів в електронній формі, розширення кола суб'єктів реєстрації;

- запровадження єдиного підходу до встановлення кінцевого бенефіціарного власника для інститутів громадянського суспільства;

- реалізація проектів, спрямованих на розвиток інфраструктури, у тому числі цифрової, яка створює умови для ефективного функціонування інститутів громадянського суспільства, сприяє поліпшенню доступу таких інститутів до навчання, комунікації, мережування, обміну ресурсами.[15]

Також, 21 липня 2021 року Кабінет Міністрів України затвердив Стратегію реформування державного управління України на 2022-2025 роки, у якій визначено, що

Належне врядування є одним з основних факторів конкурентоспроможності держави, розвитку її економіки та передумовою європейської інтеграції. Для забезпечення ефективної діяльності Кабінету Міністрів України щодо формування державної політики у різних сферах необхідно створити професійну, результативну, ефективну та підзвітну систему центральних органів виконавчої влади.

Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони

(далі - Угода про асоціацію), ця Стратегія ґрунтується на спільних цінностях, а саме: дотриманні демократичних принципів, верховенстві права, належному врядуванні. У статті ЗУгоди про асоціацію належне врядування визначається як один з основних принципів для посилення відносин між сторонами. Україна продовжуватиме політичні, соціально-економічні, законодавчі та інституційні реформи, необхідні для ефективної реалізації Угоди про асоціацію.

Крім того, в документі зазначено, що Метою цієї Стратегії є побудова в Україні спроможної сервісної та цифрової держави, яка забезпечує захист інтересів громадян на основі європейських стандартів та досвіду.

Реформування системи державного управління здійснюється з урахуванням Європейських стандартів належного адміністрування, розроблених Програмою підтримки вдосконалення врядування та менеджменту (далі - Програма SIGMA) та викладених у документі "Принципи державного управління».

Висновки. На сучасному етапі Україна має певний потенціал для прискорення цифрових трансформацій. Проте зазначимо, що, відкриваючи нові можливості та виступаючи джерелом економічного розвитку, ці процеси супроводжується значними викликами, які потребують реагування інструментами державного регулювання.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, програмного забезпечення та відповідної інфраструктури створює певні передумови для формування державної політики цифрового розвитку, заснованої на комплексному підході до вирішення проблем та подолання наявних перешкод (з урахуванням передових світових практик).

Однак її реалізація можлива за умов розробки відповідних механізмів за кожним із напрямів, що є перспективами подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Криниця С.О. Державна політика цифровізації економіки України. Фінансовий простір. 2018. N3(31) С. 50-57.
2. Скорик О.О., Рябоконт Н.П. Цифрова трансформація моделі публічного управління: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії. Електронне «Державне управління: удосконалення та розвиток». 2020.N7.с.3-17. URL:http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/7_2020/52.pdf).
3. Стратегія сталого розвитку «Україна -2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>.
4. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: розпорядження КМУ від 20 вересня 2017 р. No 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-p>.

5. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні: розпорядження КМУ від 22 серпня 2018 р. No 617-р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/617-2018-p.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/617-2018-p))
6. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: розпорядження КМУ від 8 листопада 2017 р. No 797-р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/797-2017-p.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/797-2017-p))
7. Стеблина Н.О. Складові Цифровізації політики: цифровий форум, цифровий капітал та структура цифрових можливостей/ Науковий журнал «Політикус».2020. Випуск 5. с. 126-131.
8. Мельникова Т.С. Зарубежный опыт развития и популяризации электронного правительства:уч.пособие / Под ред. Т. С. Мельникова. Саратов, 2016. 125 с.
9. Стеблина Н.О. Цифровізації державної політики як дискурс сучасності:Автореф. дисертації на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук. Вінниця. 2021. 36 с.
10. Coleman, S., Freelon, D. Introduction: Conceptualizing Digital Politics. In Handbook of Digital Politics / S. Coleman, D. Freelon – editors. Cheltenham : Edward Elgar, 2015. P. 1–16.
11. Kreiss, D. Digital Opportunity Structures: Explaining Variation in Digital Mobilization during the 2016 Democratic Primaries. In Carpinì, Digital Media and Democratic Futures / M. Delli – editor. Philadelphia: University of Pennsylvania. 2019. P. 42–68.
12. Koc-Michalska, K., Lilleker, D. Digital Politics: Mobilization, Engagement, and Participation. Political Communication. 2017. Vol. 34. No 1. P. 1–5. DOI:10.1080/10584609.2016.1243178.
13. Hoff, J., Scheele, C. Theoretical Approaches to Digital Services and Digital Democracy: The Merits of the Contextual New Medium Theory Model. Policy & Internet. 2014. Vol. 6. No 3. P. 241–267. DOI:10.1002/1944-2866. POI368.
14. Gibson, R., Greffet, F., Cantijoch, M. Friend or Foe? Digital Technologies and the Changing Nature of Party Membership. Political Communication. 2017. Vol. 31. No 4. P. 89–111. DOI: 10.1080/10584609.2016.1221011.
15. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021 – 2026 роки/ Затверджена Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 487/2021/<https://www.president.gov.ua/documents/4872021-40193>).
16. Стратегію реформування державного управління України на 2022-2025 роки, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text>).